

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Sententia Gilberti. c. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

rat. 27. c. 1. quare ad perfectionem formalem vnius attributi, vt est in nostro conceptu, non pertinet aliud attributum.

Ex dictis inferitur, quomodo attributa dicantur esse de ratione essentiae diuinæ. Nam si ratio idem sit, quod natura ipsa, omnia sanè sint de ratione illius; imò nihil aliud sunt quam ipsa. Si vero ratio sumatur pro conceptu, attributa nō sunt de ratione illius, vt constat: eodem modo non sunt de definitione illius, prout definitio est actus intellectus distinguens vnum ab alio. Quare non video, quomodo verum sit id, quod ait Catenariensis, nempe, si vnum attributum perfectè definiendum est, cetera omnia in sua definitione debere concludi: si de definitione, quam intellectus viatorum assignat, loquamur; potius enim, vt ex toto hoc nostro opere constat, cum de singulis attributis disputamus, rationem vnius ab alio distinguere contendimus, vt singula perfectè intelligere possimus. Fatemur quidem, si de finitio esset per intellectum Beati videntis Deum, si- cuti est, vnum solum fore definitionem, qua essentia simul cum attributis simplicissimè cōprehenderetur; at Catenariensis de definitione loquitur attributorum, quatenus à nobis viatoribus definiuntur. An vero ex diuersitate attributorum sit in Deo aliqua compositio, dicemus disputat. 12 r. cap. 3. vbi differemus etiam de relatione, & essentia, vt vtrum componant, & constituent aliquo modo personam, an non.

DISPUTATIO CXX.

An relationes diuinæ distinguantur ex natura rei ab essentia.

Sententia Gilberti. cap. 1.

Qui contra Gilbertum in Concilio Remensi actum fuerit. cap. 2.

Essentiam diuinam ex natura rei differre à relatione, seu personam senserunt Scotus, Nominales, & Durandus, cap. 3.

Relationem, & essentiam nullo modo ex natura rei, sed sola cogitatione nostrā differre auctoritate probatur, c. 4. Eadem opinio ratione confutatur, cap. 5.

Solutio argumentorum Scoti & Durandi, cap. 6.

CAPVT I.

Sententia Gilberti.

Superest præcipua difficultas, quam Sanctus Doctor tractat in hoc artic. 2. vtrum suapte natura relationes diuinæ differant ab essentia diuinā, an solum per intellectum: nam vtrum spiratio actiua in Patre à paternitate distinguatur ex natura rei, an tantum per rationem, differendum est infra disputat. 138. quanquam autem proposita difficultatis enodatio ex superioribus non difficilè colligitur quia tamen aliqua sunt in ea notatione digna, idè recentitis etiam aliorum opinionibus, more solito nobis ex professo examinanda est; maioris vero perspicuitatis gratia ante omnia præmittenda est sententia Gilberti, & quid contra ipsam in Concilio Remensi fuerit definitum, explicandum. Hic Gilbertus Porretanus auctor sex principiorum apud Logicam Arist. fuit Episcopus Pictaviensis tempore Eugenij III. Papæ, & Conradij III. Imperatoris. Nam, & in Concilio Remensi ab Eugenio III. damnata fuit eius doctrina. Vazquez in 1. partem Tom. II.

Arina, & ipse à Bernardo de errore conuictus, vt infra patebit.

Erroris Gilberti meminerunt ex Scholasticis Alexan. & Bonauent. citati à nobis supra disputat. 114. cap. 1. & S. Thomas, in hoc artic. 2. putaruntque illum in ea fuisse sententia, vt doceret, relationes esse quasi intrinsecus affixas, non inherentes diuinæ essentiae: sed nihil tale ille docuit. Neque vero de distinctione attributorum inter se, aut ab essentia quidquam male asseruit, vt notauimus disputat. 116. cap. 2. nam quamuis diceret, Deum non esse suam sapientiam, sed esse sapientem; nomine Dei, non naturam diuinam, sed personam intelligebat, à qua, sicut dicebat, differre essentiam, sic etiam putabat, differre attributa: imò inter, & attributa essentiam nullam distinctionem ex natura rei constituebant. Nam, vt scribit Otto Frlingensis Episcopus antiquus auctor, qui centum, & amplius annos post Bernardum claruit Imperio vacante anno 1260. libro de gestis Friderici Imperatoris, cuius ipse nepos fuit, cap. 56. & 57. Gilbertus dicebat, nomen, Deus, aliquando poni pro persona, aliquando pro natura, cum ponitur pro natura, concedebat ille Deum esse suam Deitatem, suam sapientiam, &c. Ex quo colligebamus disputat. illa 116. cap. 2. Gilbertum nullam inter essentiam, & attributa posuisse distinctionem ex natura rei. Cum vero, Deus, ponitur pro persona diuina, dicebat, non esse concedendum simpliciter Deum esse suam Deitatem, vel esse suam veritatem, nisi explicando statim, id est Deum, id est verum, & sic de alijs, cuius explicationis meminit Bernardus, serm. 80. in Cantica, & asseruit, damnatam fuisse, vt perueriam, & suspectam ab Eugenio, & Patribus Concilij Remensis, cuius acta sequenti cap. recitabimus. Cumque idem Gilbertus diceret, vt ex ijs, quæ referemus, patebit, Deum non esse essentiam suam, sed per suam essentiam; idè hanc propositionem, Deus est essentia diuina, concedendam tantum esse dicebat, si essentia diuina, esset in casu auferendi, non in casu nominandi: ac si diceret, Deus non est deitas, sed est deitate Deus: sicut etiam non est aternitas, sed aternitate aternus. Ideoque Bernardus in illo serm. 80. referens errorem Gilberti, & discipulorum eius, ait; Diuinitate (inquiunt) Deus est, sed diuinitas non est Deus. Quare quoties Bernardus contra ipsum probat, Deum esse ipsam deitatem, & sapientiam, & cetera attributa, vt in illo sermone, & lib. 5. de consideratione, accipit Deum pro persona, non pro natura diuina. Eodem modo auctor commentarij in librum Boethij de Trinitate apud B. dam 8. tom. colum. 113. cum meminit huius Concilij & erroris Gilberti, inquit, in eo sensu Gilbertum dixisse, Deus est deitate Deus, vel bonitate bonus, vt constructio esset transitiva, quæ sanè constructio locum videtur habere cum sola distinctione formali ex natura rei. Dicitur autem intransitiua constructio, cum nulla est distinctio; vt cum dicimus, filiatio est proprietas relationis, vel relatiua, hoc est, proprietas, quæ est ipsa relatio. Neque vero solam constructionem transitivam concedebat Gilbertus nostro modo concipiendi, sicut nos concedimus, cum dicimus paternitas est proprietas personæ, cum à persona ex natura rei non distinguatur; sed concedebat etiam suam constructionem ex natura rei. Auctorem vero illius commentarij, quem allegauimus,

non esse Bedam, vel inde manifestè constat, quia mentionem facit Concilij Remen. contra Gilbertum, quod multo post Bedam fuit celebratum tempore Bernardi.

Ratio quam id probat Gilbert. Otto.
Rationem vero Gilberti refert nobis Otto his verbis. Ne videlicet si indeterminate profiteretur divinitatem esse Deum, id est, quamlibet personam, cogere sine determinatione concedere, quidquid de qualibet personam, aut sicut personam filij, ita divinam essentiam indeterminate incarnatam, passim confiteretur, ex qua absurditate facile sensus hereticus iuxta Sabellium emergeret, & eadem res diceretur, & generans, & genita, & eadem se ipsam genuisse. Quod autem inter naturam, & personam non mathematica abstractione, sed Theologica consideratione quomodo divideret ratio, & ratione, & auctoritate probare nitebatur. Hactenus Otto, ex quo multa alia referre possem: hæc tamen facis videntur, ut ex illis, & mentem Gilberti colligamus, & quantum ab eius sententia Scoti opinio differat postea inferre possimus. Ratio ergo Gilberti hæc erat, si idem sunt omnino suapte natura persona, & natura, ergo si persona vnitur realiter naturæ humanæ illam sustinens: etiam natura divina eodem modo vnitur & humanam terminabit; quare sicut dicimus verbum passum, & mortuum, ipsam etiam deitatem mortuam, & passam dicemus. Rursus si persona generat & generatur, ergo & natura similiter; cum ergo hæc non sit concedenda, sequitur essentiam non esse personam, & contra.

Formatur ratio.
Docet igitur Gilbertus, sine determinatione concedendam non esse illam propositionem, *Deus est sapientia*, intelligit autem determinationem, quam explicavit Bernard. serm. illo 80. id est, *sapiens*, ut scilicet statim abstractum prædicatum de persona per concretum exponatur.

Eadem ratio Scotum movet, ut relationem ab essentia formaliter distinguat.
Sed circa errorem Gilberti observa duo: vnum est, eadem ratione Gilberti usum fuisse Scotum, ad probandum relationem, seu personam ex natura rei distingui ab essentia, ut inde colligamus, an eandem essentiam cum Gilberto sequatur. Ratio enim Scoti est: essentia divina communicatur realiter per generationem, relatio non communicatur realiter; de eodem autem omnino secundum rem non possunt contradictoria secundum rem verè enuncitari, ergo opus est, ut ante intellectum ex natura rei essentia, & relatio distinguatur, quæ ratio eadem omnino est cum ratione Gilberti, si rectè cõferatur. Colligit enim Gilbertus essentiam non esse relationem, ne cogamur dicere de essentia, quæ de persona enunciamus, scilicet generari, & generare; ac si contrario cum Scoto diceretur, de essentia non dicimus, quod re ipsa generatur, sicut de persona, ergo persona & essentia non sunt idem omnino secundum rem.

Inte-essen- tiam, & relationem non posuit Gilbert distinctionem rei à re.
Alterum notandum est, Gilbertum non posuisse ita apertam distinctionem inter essentiam & personam, sicut est maxima distinctio, quæ inter duas res esse potest, sed dixisse, quomodo Theologica consideratione distingui, ita, ut non solum abstractione Mathematica, sed consideratione Theologica ratio nostra inter illa distinctionem operetur; quasi dicat non solum distingui nostro modo intelligendi: nam Mathematicus sola consideratione sua separat à materia ea, quæ verè in materia sunt: sic ergo solum ratione Mathematica distinguuntur, quæ solo nostro intellectu distincta cõcipiuntur, ratione vero Theo-

logica ea dixit differre, quæ secundum veram Theologiam inter se differunt, hoc est, quæ vera Theologia differre asserit; intelligit autem exactura rei, non sola consideratione; alioqui non esset aliud differre ratione Mathematica, & consideratione Theologica. Hæc sunt, quæ de Gilberti sententia ex prædicto doctore colligere potui, cuius apud alium neminem mentionem inveni, nec forsitan inueniri poterit; nam apud Bernardum nihil aliud est præter quam quod propositionem illam, quam Gilbertus negavit, Bernardus adstruere molitur.

Huius etiam erroris tacito nomine auctoritas meminit Anselm. lib. de Incarn. verbis, cap. 1. his verbis. Cum adhuc in Beci monasterio essem Abbas præfatum, præta est a quodam clerico in Francia talis assertio; Si in Deo (inquit) tres persone sunt vna tantum res, & non sunt tres res, vnaque que per se separatim, sunt tres angeli, aut tres anime, ita tamen, ut potentia, & voluntate omnino sint idem, ergo Pater, & Spiritus sanctus cum Filio est incarnatus. Hactenus Anselm. Sunt tamen recentiores aliqui Scholastici, qui hunc errorem aliter intellexerunt. Quidam putant, hunc clericum asseruisse tres Deos esse nature diuerse, ut defenderet vnum sine alio esse incarnatum. Alii putant, docuisse tres personas incarnatas, quia sunt unus Deus, & ideo vna sine alia non potest incarnari. Sed reuera alius fuit error prædicti clerici, quem postea sequutus est tempore Bernardi Gilbertus, ea enim assertionem, quam retulimus, ut ratione vtebatur, ad probandum tres personas non esse vnam rem, sicut contendebar Gilbertus, hoc est, non esse idem cum essentia, sed ab ea aliquo modo distingui; nec cogemur dicere, aut esse tres Deos, ut vnus sine alio posset incarnari; aut si essent idem essentia & potentia, ipse natura divina, & quidquid cum ea idem est, quolibet nimirum persona, incarnaretur: quia sane ratione vtebatur Gilbertus, ut supra videbimus. Idipsum colligitur ex ratione, quam refert Anselm. cap. 3. circa modum pro prædicto errore in hunc modum. Quia si ratio naturæ scum (nempe clericus ille) per vna, & eadem numero res Deus est, & ipsa eadem est pater & filius, cum filius sit incarnatus, quomodo non & pater est incarnatus? de vna quippe, & eadem re non est vna simul affirmatio, & eius negatio. Quæ sane ratio eadem omnino est cum ratione Gilberti, imò cum ratione Scoti, quam cap. 3. adducimus, ut probet personam distingui ex natura rei ab essentia, ne duo contradictoria, nempe incarnari, & non incarnari, de eadem re prædicemus.

Neque obstat, quod dixerit clericus ille, duas personas debere esse duas res omnino diuersas, sicut sunt duo Angeli, ne sequeretur illud absurdum, quasi senserit, debere esse diuersæ etiam naturæ, ad quod absurdum contendit Anselmus, ipsum deducere: nam cum ipse Anselmus in cap. 3. longè à medio dicat, forsitan clericum illum non posuisse similitudinem trium Angelorum; sed monachos, qui ad ipsum Anselmum scripserunt, ita de illo retulisse; existimo clericum illum noluisse tres asserere Deos, sed distinctionem ex natura rei inter essentiam & personam adstruere. Sic enim videbatur ipsi, sicut etiam Gilberto, sufficienter tolli difficultas illa, quare vna persona incarnata esset, & non alia, si non esset idem cum vna essentia. Fateor Anselmum non quam in hunc sensum Gilberti clericum illum

impugnasse, quia tantum per monachorum literas huius erroris certior factus est, ut ipse ait c. 1. & ita non plane illum intellexit. Ego tamen persuasum mihi habeo fuisse eundem errorem, quem Gilbertus aliquot post annos tempore Bernardi in eadem Francia publice docuit: est enim eadem omnino ratio utriusque ad hoc tendens, ne tres personae sint eadem omnino res communis, ut ita vnacarnetur persona sine alia, quod sane videbatur sufficienter defendi, si poneremus non tres naturas diuinas, sed vnā communem tribus, re tamen ab illis diuersam. Quare clericus ille non cogebatur, tres Deos asserere, sed solam distinctionem inter essentiam & personas. Refert deinde Anselmus, clericum illum reuocasse sententiam in Concilio Remensi, sub Reynaldo Archi-Episcopo: sed Concilium hoc fuit tempore Anselmi antiquius sanè, quam alterum etiam Remense sub Eugenio III. tempore Bernardi, sicut ipse Anselmus etiam Bernardo antiquior est.

CAPUT II.

Quid contra Gilbertum in Concilio Remensi actum fuerit.

Quod diuina natura, quae diuinitas dicitur, Deus non sit, sed forma, quae Deus est: quemadmodum humanitas homo non est, sed forma, quae est homo.

Quod cum Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnū esse dicuntur, non nisi vna diuinitate esse intelligantur, nec conuerti possit, ut vnus Deus, vel vna substantia, vel vnū aliquid Pater, & Filius, & Spiritus sanctus esse dicatur.

Quod tres personae tribus vnitatibus sint tria, & distinctae proprietates tribus, quae non sunt ipsae personae, sed sunt tres res aeternae, & ab inuicem à diuina substantia in numero differentes.

Quod diuina natura non sit incarnata.

Sequitur deinde in eodem Concilio.

Anno Domini 1148. Symbolum istud sub Eugenio III. Papa in Remensi Concilio firmatum est à Patribus Prouinciarum.

Credimus, & confitemur, simplicem naturam diuinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin diuinitas sit Deus, & Deus diuinitas. Sic vbi vero dicit Domini sapientia, Dominum sapientia sapientem, magnitudine magnum, diuinitate Deum esse, & alia huiusmodi, credimus, non nisi ea sapientia, quae est ipse Deus, sapientem esse: non nisi magnitudinem, quae est ipse Deus, magnum esse: non nisi ea aeternitate, quae est ipse Deus, aeternum esse: non nisi ea vnitatem vnū, quae est ipse, non nisi ea diuinitate Deum, quae est ipse: id est, se ipso sapientem, magnum aeternum, vnū Deum.

Cum de tribus personis loquimur, Patre, & Filio, & Spiritui sancto, ipsas vnū Deum, vnā diuinam substantiam esse fatemur; & è conuerso, cum de vno Deo, vna diuina substantia loquimur, ipsam vnū Deum, vnā diuinam substantiam esse tres personas confitemur.

Credimus, & confitemur, solū Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum aeternum esse, nec aliquas omnino res, siue relationes, siue proprietates, siue singularitates, vel vnitates dicantur, vel alia huiusmodi, adesse Deo, quae sint ab aeterno, & non sint Deus.

Vazquez in I. partem To. II.

Remos coactum fuisse Concilium contra Gilbertum praesente Pontifice Eugenio III. & Cardinalibus, aliisque quamplurimis Episcopis, & Beato Bernardo Abbate, narrat Otto loco allegato. Eiusdem Concilij eodem loco celebrati meminuit idem Bernardus term. 80. in Cantica, aliquantulum à fine, cuius quidem acta contra Gilbertum placuit hic ad verbum referre, ex Codice quodam manu scripto illius Concilij misso ex Gallia ad Gregorium XIII. à Iacobo Amioti Episcopo Antihiodorensi, ex quo, dum Romae essem anno 1590. acta omnia contra Gilbertum transscripta obtinui à Domino Antonio Aquinate, viro non solum Illustri, sed etiam omni virtutum, & literarum genere ornatissimo, quae licet non habeantur in Codice Vaticano eiusdem Concilij, fides nihilominus eis integrè habenda est. Quid vero cauae fuerint, cur in Vaticano non habeantur infra dicemus.

Primum ergo haec erant dogmata, & assertiones Gilberti, quae in eodem Codice scriptae erant.

Otto.
Bernardus.

Affertiones
Gilberti.

10.
Rem. Con-
cilium.
Symbolum
diuinitatis
nem illa &
continua.